

כסלו תשע"ו – נובמבר 2015

שבע ברכות, שלוש חתונות ומה שביניהן

רעיה אפנר

רעיה אפנר, מנהלת "נפגשים בשביל ישראל", חברה בצוות תחום נשים במדרשה באורנים

עוד מעט נדליק נרות חנוכה, ונשיר עם ילדינו או נכדינו "באנו חושך לגרש", "סורה חושך, הלאה שחור". המהדרים שבנו ישירו גם "אנו נושאים לפידים בלילות אפלים". אני חושבת לא מעט על המאבק והחתירה שלנו הנשים, לשינוי מקומנו ושותפותנו בכל הקשור להוויה היהודית המשותפת. האם אנו עדיין מחפשות לעשות מהפכה? האם מסביבנו חושך, ואנחנו אלו שמביאות את האור הגדול, את הלפיד המאיר שבדרך צריך אולי לשרוף כמה דברים? האם אנחנו מנסות לחולל מהפכה או שינוי?

למהפכה יש תופעות לוואי כמו: "כשחוטבים עצים ניתזים שבבים", או "עולם ישן מן היסוד נחריבה". עם זאת, המהפכה מפתה יותר, מושכת יותר, מרתקת יותר, ולפעמים מצליחה לחולל מהפך בזמן קצר יותר. שינוי לעומת זאת, מצריך המון זמן, סבלנות, ויכולת לראות את ההישגים הקטנים ואת הדרך בה הם מצטברים וימשיכו להצטבר ולסלול את הדרך לשינויים הבאים. במבט לאחור, אני מבינה שמאז שהתחלתי את התהליך הפנימי שלי, אני הולכת בדרך של שינוי, של נדבך אחרי נדבך. אולי משום שדרך זו מתאימה לי יותר, אולי משום שהיא מתאימה יותר גם למשפחתי ולקשרים ביני ובין חברי/חברותי. אולי כי אני מפחדת ממהפכות. מי יודע?

כדי להבין את הדרך אותה עשיתי, אני רוצה לשתף אתכן באופן בו חגגנו את השמחות להן זכינו בשנים האחרונות ואת הטקסים שהיו במרכזן. דרך זו הלכה והשתנתה, ולטעמי הלכה והשתבחה ונעשתה רחבה יותר, מוארת יותר, שוויונית, משתפת ומאפשרת יותר.

את השקפת העולם הפמיניסטית רכשתי בתהליך הדרגתי במשך כל שנותי. ההבנה העמוקה והביטוי המעשי הבשילו (ועדיין...) בשנים בהן אני חברה בבית המדרש ניגון נשים ובצוות הניהול של תחום המגדר במדרשה באורנים. התהליך היה ועודנו מרתק. הוא התחיל מלימוד לשמו, ממשיך אל תוך אורח החיים היומי, ותוך כך משפיע על מעגלים הולכים ומתרחבים במשפחתי הקרובה ובמקומות בהם אני מנסה להשפיע. דרך חתונת שלושת בני ומה שנוסף ביניהם, אפשר לראות את התהליך שעברנו כולנו, כל אחד ואחת בדרכו/ה, ביחד ולחוד.

בחתונה הראשונה היינו עסוקים מאד בראשונות. יותר צעירים, פחות מודעים, והרבה יותר עסוקים בלהיות "בסדר". במיוחד היינו עסוקים במה זה אומר להיות הורים באירוע – מה מקומנו, במה מותר לנו להתערב, ועל מה להביע דעה. משפחת הכלה חילונית מאד, ועסקנו רבות בהסברים לקראת טקס החופה. המשימות האלה גזלו את כל תשומת הלב, ובסופו של דבר החתונה הייתה אורתודוקסית למהדרין. הכלה סובבה את החתן שבע פעמים, הרב קידש, את שבע הברכות אמרו שבעה גברים. החידוש היחיד היה שבמקום שהאבות ילוו את החתן והאימהות את הכלה כפי הנהוג, ליווינו שינוי את בנו, ובהתחשבות ברצון הזוג, הובלנו אותו אל הכלה, ומשם צעדו יחד לחופה. רק לאחר ששכחו הדי ההתרגשות התפנית להכרה שהטקס היה גברי כולו, ולא היה בו מקום משמעותי לכלה, ובוודאי לא לאימהות.

חלפו מספר שנים, התובנה המגדרית שלי התחזקה יחד עם הלימוד והעיסוק במקומן של נשים בתרבות היהודית ובהלכה. ההזדהות של בני המשפחה ידעה עליות ומורדות, אבל היכולת והנכונות לכבד, לבוא לקראת, להכיל ולהתפשר, אפשרו שינוי. כך למשל, בשולחן השבת אני התחלתי לברך על החלות.

כשהתבשרנו בשמחה על החתונה הבאה, היה לי ברור שאנסה להשפיע בכיוון של טקס יותר שוויוני. לשמחתי, כלתי שגדלה בקיבוץ של השומר הצעיר, הייתה באותה דעה. יחד חיפשנו דרך לבניית טקס הלכתי ושוויוני כאחד. למרות ההבדלים בדעות ובמחויבות לתהליך המגדרי, שני הגברים – אב ובנו – שיתפו פעולה אתנו. את הטקס הובילו שניים - שי זרחי, ממייסדי ומובילי קהילת "ניגון הלב" (קהילה חילונית מתפללת, לומדת ועוסקת בתרבות היהודית) וזאב קיציס, רב אורתודוקס משיבת מעלה גלבוע. שניהם אמונים על תורת הניגונים, וכדברי שי: "הניגון הוא האמצעי שבעזרתו אנחנו מתיידדים עם הטקסט ועם בורא העולם". ואכן, בתהליך שנבנה עם הזוג דרך הניגון, נולד טקס חופה הלכתי ויותר שוויוני. גם הפעם לווינו את בנו לחופה והורי הכלה הובילו אותה. שי הנחה את הטקס והרב קיציס קידש את הזוג. החתן הקדיש לכלתו שיר שהושר ונוגן לאחר קטע הקידושין כדי לפתור הלכתית (הפסק בין טבעת לטבעת...) את בקשת הכלה להעניק טבעת לחתנה. לקריאת שבע הברכות עלו שבעה זוגות. הגבר ברך את הברכה המסורתית, וכל אשה הוסיפה לזוג ברכה משלה.

לפני החתונה זכיתי לטקס מיוחד במינו שנוצר על ידי חברותי במדרשה, טקס "שמחת אם החתן (אם הכלה)". בתהליך החתונה הזוג הצעיר נמצא במרכז. טקס שמחת האם מבקש לשים במרכז את אם החתן או הכלה, ולהעניק לה לערב אחד את תשומת הלב, דרך ברכות, איחולים ותפילות. הטקס אמנם נערך בביתי, אבל אורגן כולו על ידי חברותי. כל אחת הביאה ממטעמיה, שרנו, בורכתי, התפללנו, רקדנו ובעיקר שמחנו. זהו טקס נשי מאד, נינוח מאד, וכחלק ממנו בגדי החתונה מוצגים לראווה. מאז התפשט המנהג, וטקסים כאלה נערכים במקומות רבים.

החתונה השלישית במשפחה הייתה השוויונית ביותר. הפעם, הבקשה לחתונה שוויונית באה משני בני הזוג. הפניתי אותם לחברתי, הרבה דבורה עברון, ויחד אתה הם בנו טקס הלכתי שוויוני. גם בחתונה זו, בהובלתה של דבורה, את הקידושין ערך הרב זאב קיציס. גם בחתונה זו הכלה ברכה את חתנה וענדה לו טבעת אחרי שיר שנוגן והושר עם הקהל כולו. אבל בשונה מהחתונות הקודמות, הפעם גם נשים (אני ואחותה של הכלה) ברכו חלק משבע הברכות. החלוקה של הברכות נעשתה לפי בקשת הזוג, והתחלקה בין הורים, אחים וחברים. אין לי מילים לתאר את ההתרגשות הרבה, ואת השלמות שחשתי כאשר ברכתי "אשר יצר את האדם בצלמו..." המעמד כולו היה רווי בהתרגשות ובשמחה, ובהתבוננות לאחור יכולתי לראות את השלמת התהליך הארוך שעשינו יחד כל המשפחה. בחתונה הזו השלמנו מעגל. ההבנה שאין שמחה שלמה ללא שותפות ושוויון אמיתי, הובילה אותנו לטקס הלכתי וראוי שהיו בו שוויון וכבוד, אהבה, אחווה, שלום ורעות.